

**ASPECTELE FISCALE PRIVIND IMPOZITUL PE VENITURILE PERSOANEI
FIZICE CARE NU DESFĂȘOARĂ ACTIVITATE DE ÎNTREPRINZĂTOR**

**TAX ASPECTS REGARDING THE INCOME TAX OF THE INDIVIDUAL WHO
DOES NOT CARRY OUT AN ENTREPRENEUR ACTIVITY**

CZU: 336.226.11

VIERU Roman¹, LAZARI Liliana²

^{1,2}*Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova*

E-mail: ¹roman.vieru@sfs.md, ²liliana.lazari@ase.md

Abstract. *The presented research will examine the tax aspects regarding the income obtained by individuals who do not carry out any entrepreneurial activity but obtain certain taxable or non-taxable income during the tax period. Simultaneously, the types of obtained revenues and the obligation to declare them will be analysed and a tax assessment on the respective revenues will be debated.*

Cuvinte-cheie: *impozit pe venit, persoană fizică, subiectul impunerii, contribuabil, obiectul impunerii, reținerea finală, reținerea prealabilă.*

JEL Classification: M41, H25.

Introducere. Importanța studierii modalității de impozitare a veniturilor persoanelor fizice care nu desfășoară activitate de întreprinzător rezultă din faptul că numărul persoanelor fizice care au obligația de a determina, declara și achita impozitul pe venit în Republica Moldova este unul semnificativ, iar tendința de armonizare a sistemului de impunere la standardele și practicile internaționale, precum și la realitățile din Republica Moldova, generează în permanență modificări și ajustări în legislația fiscală.

Cercetarea în cauză urmează a fi realizată prin aplicarea metodelor de analiză și sinteză a surselor de informare precum sunt: actele legislative și normative ale Republicii Moldova din domeniul fiscal, date statistice oficial declarate de către instituțiile statului, lucrări ale cercetătorilor din domeniul respectiv, analize și studii de cercetare, precum și cu aplicarea metodelor de comparație, inducție și deducție, fapt care a oferit posibilitatea de a evidenția esența problematicei aferentă temei de cercetare.

Conținutul de bază. Prevederile legislației fiscale a Republicii Moldova stabilesc noțiunea de persoană fizică drept cetățean al Republicii Moldova, cetățean străin, apatrid și totodată, forma organizatorică cu statut de persoană fizică, potrivit legislației, inclusiv întreprinzătorul individual, gospodăria țărănească (de fermier) [2]. Totodată, persoană fizică care, conform legislației fiscale, este obligată să calculeze și/sau să achite la buget orice impozite, inclusiv impozit pe venit, acesta este atribuit la categoria de contribuabil [2].

Conform prevederilor art.13 din Codul fiscal, persoana fizică care nu desfășoară activitate de întreprinzător poate fi subiect al impunerii cu impozit pe venit în cazul în care aceasta:

- pe parcursul perioadei fiscale obțin venituri impozabile din orice surse aflate în Republica Moldova și din orice surse aflate în afara Republicii Moldova pentru activitatea lor în Republica Moldova;
- obțin venit din investiții și financiar din orice surse aflate în afara Republicii Moldova;
- nu desfășoară activitate de întreprinzător pe teritoriul Republicii Moldova și pe parcursul perioadei fiscale obțin venituri conform capitolului 11 “Impozitarea nerezidenților.

Prevederi speciale pentru tratatele internaționale” din Codul fiscal (se referă la persoanele fizice nerezidente) [2].

Suma totală a impozitului pe veniturile persoanei fizice se determină în baza cotei de impozit stabilite la art.15 lit.a) din Codul fiscal, în mărime de 12% din venitul anual impozabil.

Totodată, legislația fiscală stabilește care venituri obținute de persoana fizică sunt impozabile (art.18 Sursele de venit impozabile) și care sunt neimpozabile (art.20 Sursele de venit neimpozabile) [2].

Un aspect specific al impunerii veniturilor persoanelor fizice care nu practică activitate de întreprinzător este faptul că veniturile impozabile ale acestor contribuabili sunt divizate în două categorii, și anume: venituri impozabile a cărui mod de calculare și reținere a impozitului pe venit este la sursa de plată și veniturile care sunt declarate de sine stătător de către beneficiarul veniturilor.

Astfel, prevederile Codului fiscal la capitolul 15 “Reținerea impozitului la sursa de plată” stabilesc modalitatea de impozitare la sursa de plată. Din categoria persoanelor fizice, subiecți ai impunerii cu impozitul pe venit, impozitate cu impozit pe venit la sursa de plată sunt:

- angajații care prestează o muncă conform unei anumite specialități, calificări sau într-o anumită funcție în schimbul unui salariu, pe bază de contract individual de muncă;
- persoane fizice care nu desfășoară activitate de întreprinzător și care prestează servicii și/sau efectuează lucrări;
- cetățenii Republicii Moldova;
- cetățenii străini și apatrizii [2].

Modalitatea de impunere cu impozitul pe venit reținut la sursa de plată reprezintă una din metodele de percepere a impozitului. Această modalitate presupune reținerea de către plătitori a unei părți din suma achitată beneficiarilor, care este considerată drept impozitul pe venitul obținut de beneficiar, care poate fi trecut în cont în condițiile prevăzute de legislația fiscală [1, pag.37].

Prevederile legislației fiscale prezintă că obligația de reținere a impozitului pe venit este stabilită pentru orice persoană care desfășoară activitate de întreprinzător, cu excepția deținătorilor de patente de întreprinzător, orice reprezentanță conform art. 5 pct. 20), reprezentanță permanentă, instituție, organizație, inclusiv orice autoritate publică și instituție publică care efectuează plăți al căror regim de impunere este reglementat de art. 89, art. 90, art. 90¹ alin. (3)-(3³), (3⁵) și (3⁶) din Codul Fiscal, corespunzător tipului venitului achitat, după caz. Totodată, impozitul pe venit reținut la sursa de plată poate fi divizat sub aspectul declarării și recalculării, în:

- a) reținere finală, care presupune că impozitul pe venit este reținut la sursa de plată nu este declarat și recalculat ulterior;
- b) reținere prealabilă, ceea ce presupune că impozit pe venit este reținut la sursa de plată, care este declarat și recalculat ulterior [1, pag.38].

Reținerea finală a impozitului pe venit este modalitate de impozitare a veniturilor persoanelor fizice care nu presupune declararea acestor venituri de către beneficiar persoană fizică prin includerea acestor venituri în venitul brut anual. Din categoria veniturilor respective fac parte veniturile specificate la art.90¹ și art.91 din Codul fiscal, cum ar fi: dividende (cota 6%/15%), inclusiv sub formă de acțiuni sau cote-părți, royalty (cota 12%), veniturile obținute de către persoanele fizice care nu desfășoară activitate de întreprinzător, de la transmiterea în posesie și/sau folosință (locatiune, arendă, uzufruct, suprafață) a proprietății mobiliare și imobiliare, cu excepția arendei terenurilor agricole (cota 7%/10%), veniturile obținute aferente livrării producției din fitotehnie și horticultură în formă naturală, inclusiv a nucilor și a produselor derivate din nucii, și a producției din zootehnie în formă naturală, în masă vie și sacrificată, cu excepția laptelui natural (cota 5%), câștigurile de la jocurile de noroc și de la campaniile promoționale (cota 12%), veniturile obținute din mijloacelor bănești donate (cota 6%) și altele.

Potrivit art.92 alin.(2) din Codul fiscal, darea de seamă fiscală cu privire la declararea acestor venituri și a impozitului pe venit reținut din acestea este pusă pe seama plătitorilor veniturilor respective, care sunt obligați pînă la data de 25 a lunii următoare lunii în care au fost efectuate plățile să declare la Serviciul Fiscal de Stat veniturile respective și impozitul pe venit reținut din acestea. Declarația respectivă este forma IPC18 “Darea de seamă privind reținerea impozit pe venit, a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală și a contribuțiilor de asigurare sociale de stat obligatorii calculate” [4].

În partea ce ține de obligația de achitare la bugetul de stat a impozitului pe venit reținut ca urmare a reținerii finale, prevederile art. 92 alin.(1) din Codul fiscal, stipulează că, acesta se achită la buget de către persoana care a efectuat reținerea pînă la data de 25 a lunii următoare lunii în care au fost efectuate plățile. Totodată, conform alin.(3) al aceluiași articol, este stabilită că, persoanele respective care au obligația să rețină impozitul pe venit la sursa de plată, cu excepția impozitului reținut pentru câștigurile de la loterii și/sau pariuri sportive în partea în care valoarea fiecărui câștig nu depășește scutirea personală stabilită la art.33 alin.(1), sunt obligate să prezinte la Serviciului Fiscal de Stat, pînă la data de 25 a lunii următoare încheierii anului fiscal o dare de seamă, în care vor indica numele și prenumele (denumirea), adresa și codul fiscal al persoanei fizice sau juridice în folosul căreia au fost efectuate plățile, precum și suma totală a plății și a impozitului pe venit reținut. Declarația respectivă este forma IALS18 “Privind salariul și alte plăți efectuate de către angajator în folosul angajaților, plăți achitate rezidenților din alte surse de venit și impozit pe venit reținut din aceste” [5].

Astfel, reiterînd cele menționate stabilim că, obligația de calculare, reținere, declarare și achitare la bugetul de stat a impozitului pe veniturile persoanelor fizice pentru care este aplicată reținerea finală, este pusă în sarcina plătitorului veniturilor respective.

Reținerea prealabilă a impozitului pe venit este modalitatea de impozitare a veniturilor persoanelor fizice la sursa de plată. Din categoria veniturilor respective fac parte veniturile specificate la art.88, art.88¹, art.89 și art.90 din Codul fiscal, cum ar fi: plățile salariale, dobînzi în folosul persoanelor fizice, alte plăți efectuate în folosul rezidentului pe veniturile obținute de către aceasta conform art.18 “Sursele de venit impozabile”, și altele.

Similar cazurilor de reținere finală a impozitului pe veniturile persoanei fizice, plătitorilor veniturilor respective potrivit art.92 din Codul fiscal, urmează să depună dările de seamă fiscale forma IPC18 și forma IALS18.

Totodată, prevederile art.83 din Codul fiscal, stipulează că, dreptul de a prezenta declarația cu privire la impozitul pe venit îl au toți contribuabilii. Totodată, sînt obligați să prezinte declarația cu privire la impozitul pe venit [2]:

- persoanele fizice (cetățenii Republicii Moldova, cetățenii străini, apatrizii, inclusiv membrii societăților și acționarii fondurilor de investiții) care au obligații privind achitarea impozitului,
- persoanele fizice rezidente care au utilizat scutirea personală și au obținut venituri impozabile anuale mai mari de 360 000 de lei pe parcursul perioadei fiscale de declarare, cu excepția veniturilor prevăzute la art.90¹ din Codul fiscal,
- persoanele fizice nerezidente care obțin venituri conform art.74 din Codul fiscal.

Conform prevederilor art. 74 alin.(1), alin.(3) și alin.(4) din CF, veniturile nerezidenților obținute în RM de la persoane, altele decât cele menționate la art.90 din CF, urmează a fi impuse cu impozit pe venit la cota specificată la art.91 din CF (6%, 12% sau 15%, în dependență de tipul plăților direcționate spre achitare) sau la cotele prevăzute la art.15 lit.a) din CF (în mărime de 12% din venitul anual impozabil), pentru veniturile specificate la art.71 lit.n) din CF „*veniturile obținute din activitatea desfășurată conform contractului (acordului) de muncă sau din cea desfășurată în baza altor contracte cu caracter civil, inclusiv onorariile conducătorilor, fondatorilor sau membrilor consiliului de administrație și/sau alte plăți primite de membrii organelor de conducere ale persoanei juridice rezidente, indiferent de locul*

exercitării efective a obligațiilor administrative încredințate acestor persoane” și lit.o) al aceluiași articol „veniturile sub formă de facilități, specificate la articolul 19, acordate de angajator (beneficiar) persoanelor fizice nerezidente”, fără dreptul la deduceri și/sau scutiri aferente acestor venituri [2].

Astfel, stabilim că, prezentarea Declarației persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit (Formularul CET18) este dictată de obligația de achitare a impozitului pe venit [6].

Comparativ cu situația reținerii finale a impozitului pe venit, în cazul reținerii impozitului pe venit în prealabil, dacă beneficiarul veniturilor, din care s-a reținut în prealabil impozit pe venit sau această reținere nu a fost efectuată, iar venitul provine din sursă de venit impozabilă, acesta trebuie să determine suma obligației și, în caz de existență a obligației de plată a impozitului pe venit, urmează să depună Declarația persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit și să achite diferența impozitului pe venit neachitat la bugetul de stat.

Alte venituri obținute de persoana fizică din categoria celor impozabile care urmează a fi declarate de sine stătător de către beneficiarul veniturilor cu excepția celor menționate mai sus, sunt sursele de venit impozabile prevăzute la art. 18 din Codul fiscal, facilitățile acordate de angajator specificate la art. 19 din Codul fiscal, veniturile din investiții și financiare obținute în străinătate de către persoanele fizice rezidente cetățeni ai Republicii Moldova (venit sub formă de dividende, dobândă, royalty, de la înstrăinarea activelor de capital) [3]. Totodată, potrivit pct.13 din anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 693 din 11 iulie 2018, nu se consideră drept recompense și facilități acordate de angajator din perspectiva angajatului și nu implică obligații fiscale, de reținere sau calculare adiționale pentru angajați, sumele ce se încadrează în plafoanele medii stabilite la pct. 34, 40 și 43 din anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului menționată, și anume:

- cheltuielile suportate pentru transportul organizat al angajaților în limita maximă a plafonului mediu de 35 de lei (fără TVA) per angajat pentru fiecare zi efectiv lucrată;
- cheltuielilor suportate pentru hrana organizată a angajaților care nu va depăși 45 de lei (fără TVA) per angajat pentru fiecare zi efectiv lucrată;
- valoarea nominală deductibilă a unui tichet de masă pentru o zi lucrătoare stabilită la art. 4 alin. (1) din Legea nr. 166 din 21 septembrie 2017 cu privire la tichetele de masă, care trebuie să fie cuprinsă între 35 și 55 de lei.

Diferența dintre veniturile ce urmează a fi declarate de sine stătător de către contribuabilul persoana fizică față de veniturile din care se reține impozitul pe venit la sursa de plată, constă în faptul că, determinarea impozitului pe venit este exclusiv obligația beneficiarului de venituri. Astfel, conform prevederilor Regulamentului privind modul de completare a Declarației persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit (Formularul CET18) obligațiile fiscale aferente impozitului pe veniturile menționate se vor determina de către persoana fizică nu mai târziu de data de **30 aprilie a anului următor anului fiscal de gestiune**.

În continuare este prezentată informația cu privire la numărul declarațiilor persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit depuse și suma veniturilor declarate.

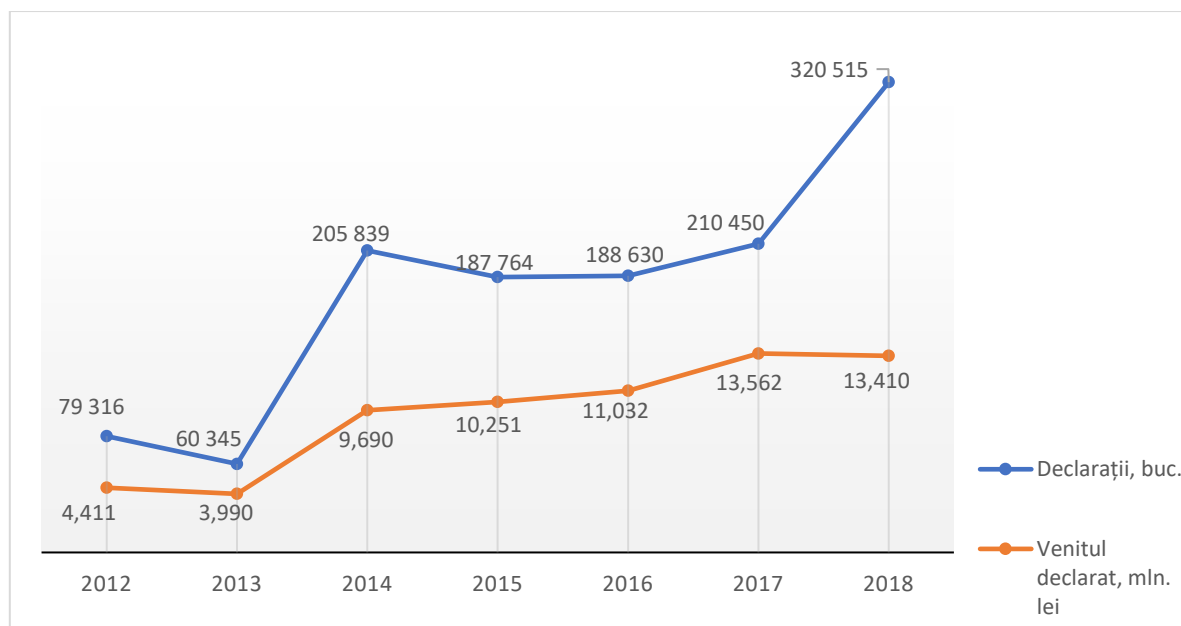

Figura 1. Evoluția declarațiilor depuse și impozitul pe venit declarat în RM

Sursa: elaborat de autori în baza informației Portalului Guvernamental al Datelor Deschise

<https://date.gov.md/ckan/ru/dataset/5277-date-statistice-privind-evolutia-depunerii-declaratiei-cu-privire-la-impozitul-pe-venit>

Informația prezentată în figura 1 denotă faptul că numărul persoanelor fizice care depun declarația persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit este într-o creștere permanentă, care variază de la o perioadă fiscală la cealaltă, la fel ca și suma veniturii declarate de către aceștia. Astfel, pentru perioada 2012-2018 numărul declarațiilor depuse a crescut cu 304%, ceea ce constituie în mediu cu 51% anual, iar suma veniturii declarate de către persoanele fizice pentru aceeași perioadă a crescut cu 204%, ceea ce constituie în mediu cu 34% anual.

În partea ce ține de plata la bugetul de stat a impozitului pe veniturile persoanei fizice care nu desfășoară activitate de întreprinzător, menționăm că, conform prevederilor art.87 “Termenele, modul, forma și locul achitării impozitului” din Codul fiscal, este stipulat că, contribuabilul persoana fizică care este obligat să prezinte declarația cu privire la impozitul pe venit conform art.83 din Codul fiscal, trebuie să achite impozitul determinat nu mai târziu de termenul stabilit pentru prezentarea declarației persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit. Totodată, prevederile legislației fiscale oferă persoanei fizice posibilitatea de a prelungi termenul de prezentare a declarației cu privire la impozitul pe venit în limite rezonabile doar cu la cererea în scris a persoanei și numai în cazul în care aceasta nu desfășoară activitate de întreprinzător. Totuși, acest termen nu se răsfrânge și asupra termenului de plată a impozitului pe venit, respectiv, termenul de plată a acestuia fiind în legătură directă cu termenul de prezentare a declarației cu privire la impozitul pe venit fără a ține cont de prelungirea termenului de prezentare.

În cele ce urmează este prezentată informația privind impozitul pe veniturile declarate de către persoanele fizice conform declarațiilor persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit pentru perioadele fiscale 2012-2018.

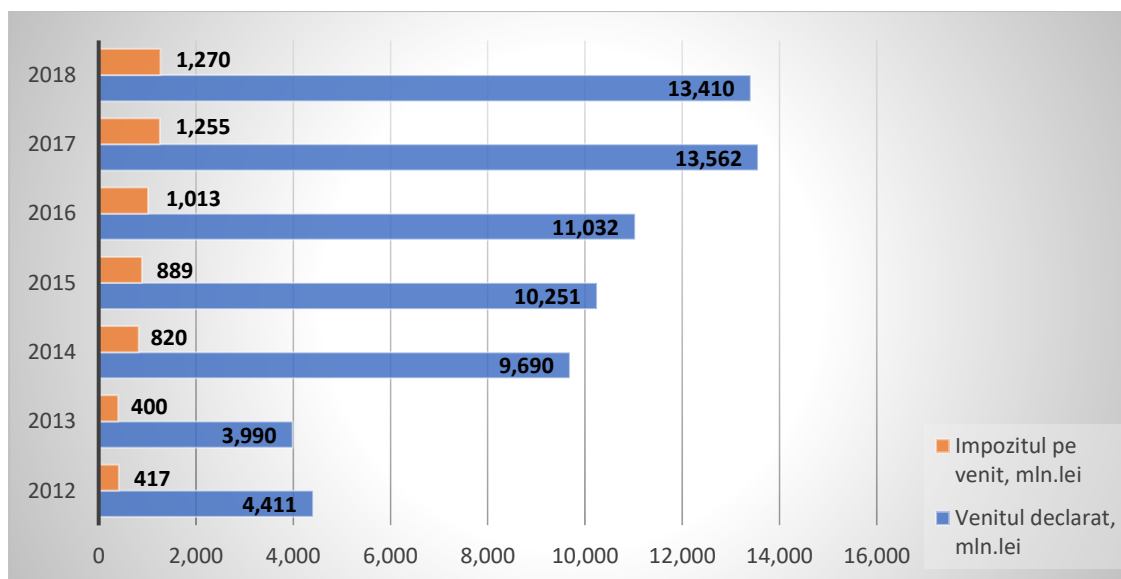

Figura 2. Informația privind veniturile și impozitele declarate de persoanele fizice ale RM

Sursa: elaborat de autori în baza informației Portalului Guvernamental al Datelor Deschise <https://date.gov.md/ckan/ru/dataset/5277-date-statistice-privind-evolutia-depunerii-declaratiei-cu-privire-la-impozitul-pe-venit>

Conform informației din figura 2 stabilim o dinamică pozitivă a impozitelor declarate pentru perioada fiscală 2012-2018, și anume faptul că, mărimea impozitelor declarate de către persoanele fizice în baza declarației cu privire la impozitul pe venit este într-o permanentă creștere, similar ca și venitul declarat de către aceștia care constituie o valoare de aproximativ 34% în mediu pe perioadă fiscală. Astfel, stabilim că mărimea totală a impozitului pe venit declarat în 2018 este cu 204% mai mare față de perioada fiscală anul 2012, care este similară cu suma impozitului pe venit declarat în 2018 față de 2012. Totodată, s-a stabilit că, pentru perioadele fiscale 2012-2018 mărimea impozitului din veniturile declarate constituie de la 8,5% la 10%, în timp ce cotele de impozit pentru persoanele fizice stabilite la art.15 din Codul fiscal, constituiau 7% din venitul anual impozabil ce nu depășește un anumit plafon stabilit și 18% din venitul anual impozabil ce depășește plafonul respectiv.

Generalizînd cele menționate, concluzionăm că, persoana fizică care nu desfășoară activitate de întreprinzător poate fi beneficiar al veniturilor declararea și achitarea cărora este un diferită, și anume, într-un caz, reținerea impozitului pe venitul achitat beneficiarului la sursa de plată și declararea acestuia de către plătitor, și în celălalt caz, determinarea și achitarea impozitului pe venitul declarat de către persoana fizică în mod individual, de sine stătător. În continuare poate fi clar observat faptul că, suma totală a impozitului achitat la buget din reținerile la sursa de plată este semnificativ peste suma totală a impozitului pe venit achitat de către persoanele fizice din venitul declarat de către acestea. Astfel, ca ponderea în totalul achitărilor la bugetul de stat, suma impozitului reținut la sursa de plată față de suma impozitului pe venitul declarat de persoanele fizice respective pentru perioadele fiscale 2016-2019 constituie proporția de aproximativ de 97% la 3%, după cum este prezentat în figura de mai jos.

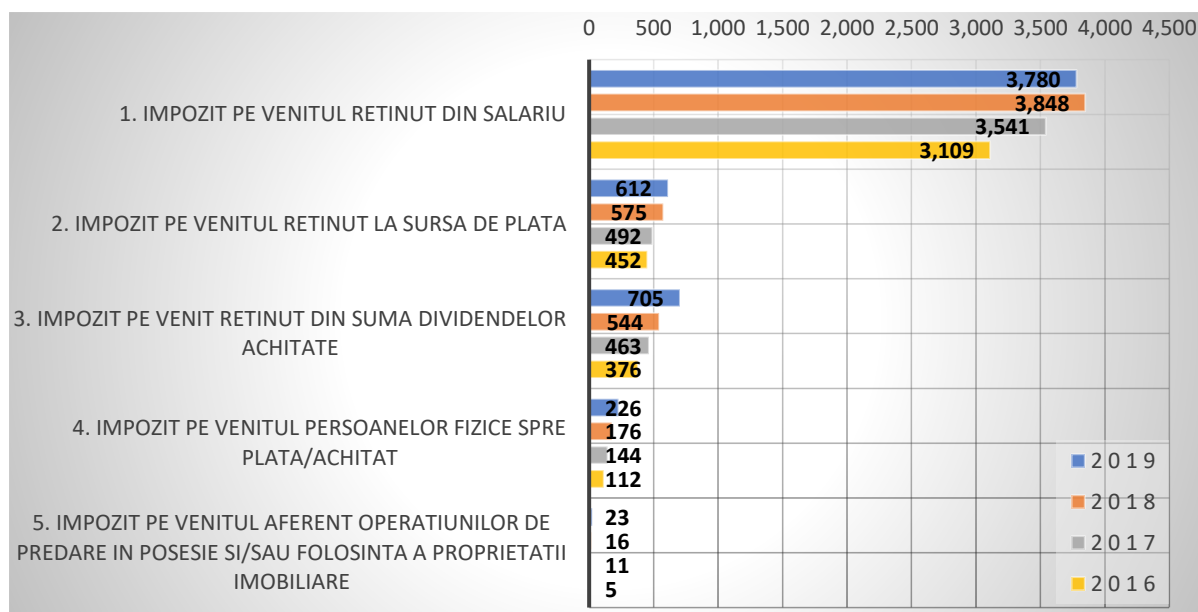

Figura 3. Evoluția încasărilor la bugetul de stat a impozitului din veniturile persoanelor fizice ale RM (mln. lei)

Sursa: elaborat de autori în baza informației Portalului Guvernamental al Datelor Deschise
<https://date.gov.md/ckan/ru/organization/1164-serviciul-fiscal-de-stat>

Concluzii. Cu privire la aspectele menționate, studiul în cauză a stabilit și alte discrepante și similitudini importante cu privire la declararea și achitarea impozitului pe veniturile persoanei fizice care nu practică activitate de întreprinzător, cum ar fi:

- reținerea impozitului pe venit la sursa de plată presupune achitarea impozitului de către beneficiarul veniturilor imediat ce primește aceste venituri, pe când în cazul impozitului determinat de sine stătător de către persoana fizică aferent veniturilor declarate de către aceasta, achitarea acestora urmează a fi efectuată pînă la depunerea declarației (Formularul CET18), respectiv 30 aprilie a anului următor anului fiscal de gestiune;
- obligația de achitare la bugetul de stat a impozitului pe veniturile persoanei fizice care nu desfășoară activitate de întreprinzător sunt puse pe seama plătitorului în cazul reținerii la sursa de plată și pe seama beneficiarului de venituri în celelalte cazuri;
- termenul limită de plată la bugetul de stat a impozitului pe venit reținut la sursa de plată de regulă este data de 25 a lunii următoare lunii în care au fost efectuate plățile, pe când în cazul declarării de sine stătător de către persoana fizică a veniturilor obținute, termenul limită de declarare în cazul dat este data de 30 aprilie a anului următor anului fiscal de gestiune.

În contextul existenței diferitor opinii cu privire la modalitatea de determinare, declarare și achitare a impozitului pe veniturile persoanelor fizice care nu practică activitate de întreprinzător, cert este faptul că, o administrare eficientă și corectă a acestor obligații față de bugetul de stat asigură o mai mare transparență, un grad înalt al echității fiscale față de contribuabili și o colectare deplină și la termen a impozitelor.

Referințe bibliografice:

1. GRAUR A., BUCUR V. *Contabilitatea impozitelor*, Ed. Departamentul Editorial – Poligrafic al ASEM, Chișinău: ASEM, 2016. – 613 p. ISBN 978-9975-75-830-7. 336.22:657(075.8),
2. Codul fiscal al Republicii Moldova nr. 1163-XIII din 24.04.1997, publicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 62 art. 522 din 18.09.1997, <https://www.sfs.md/codulfiscalalrm.aspx>
3. Hotărîrea Guvernului nr. 693 din 11.07.2018 „Cu privire la determinarea obligațiilor fiscale aferente impozitului pe venit”, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119870&lang=ro#,

4. Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 126 din 04.10.2017 “Cu privire la aprobarea formularului tipizat (Forma IPC18) Darea de seamă privind reținerea impozitului pe venit, a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală și a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii calculate și a Instrucțiunii cu privire la modul de completare a formularului nominaliza”, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120241&lang=ro#,
5. Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 149 din 05.09.2018 „Privind aprobarea formularului-tip “Nota de informare privind salariul și alte plăți efectuate de către angajator în folosul angajaților, precum și plățile achitate rezidenților din alte surse de venit decât salariul și impozitul pe venit reținut din aceste plăți” (Forma IALS18) și a Modulului de completare a acesteia”, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116738&lang=ro,
6. Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 150 din 05.09.2018 „Privind aprobarea formularului CET18 – Declarația persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit și a Regulamentului privind modul de completare a acesteia”, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119969&lang=ro.
7. Portalul Governamental al Datelor Deschise <https://date.gov.md/ckan/ru/dataset/>